

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลากับการพัฒนาชุมชน

Songkhla Provincial Social Development, Security Volunteers and Community Development

นนงุช จิตตะเสโณ¹, อุทัย ปริญาสุทธี²

NongnuchJittasano¹, UtaiParinyasutinun²

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ในการพัฒนาชุมชนใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 70 คน ได้แก่ คณะทำงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา จำนวน 36 คน หัวหน้าส่วนราชการและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา จำนวน 2 คน ชาวบ้านผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 30 คน และนักวิชาการ จำนวน 2 คน ร่วมกับการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา พบว่า อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เริ่มตั้งแต่การค้นหากลุ่มเป้าหมายที่ยังเข้าไม่ถึงบริการ การเฝ้าระวังสถานการณ์ทางสังคมในพื้นที่ของตน และการเป็นผู้ผลักดันและกระตุ้นให้ชุมชนร่วมมือร่วมใจกันระดมความคิด เพื่อจัดทำแผนของชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน รวมทั้งยังเป็นผู้ประสานงานกับเครือข่ายในระดับชุมชนและนอกชุมชน อันจักส่งผลให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นในครรลองของการพัฒนาที่ยั่งยืนในที่สุด

คำสำคัญ : อาสาสมัคร การพัฒนาชุมชน การพัฒนาที่ยั่งยืน

---

¹ นักศึกษาลัทธิศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² อาจารย์ ภาควิชาสารพัดศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

* Corresponding author: e-mail: nuch455@gmail.com Tel.086-4617003

Abstract

The purpose of this qualitative study was to investigate social development, human security volunteers and community development in the Province of Songkhla. In-depth interviews, focus group discussions and participant and non-participant observations were used as instruments to collect field data from 70 informants consisting of 36 volunteers from Songkhla Provincial social development, a human security working group, heads of government offices, 2 related officials from the Office of Songkhla Provincial Social Development and Human Security, 30 stakeholders and 2 academics. Data were also collected from related documents and research reports. The data were analyzed using content analysis and a report was written using analytical description.

The study found that Songkhla Provincial social development and human security volunteers had participated in community development by identifying target groups that had not: accessed the services, conducting social watches in their own areas, motivating and encouraging community cooperation and participation in brainstorming and making plans to meet the needs of the community, and coordinating networks inside and outside the community. This would result in changes for improvement along a course of sustainable development.

Keywords: volunteers, community development, sustainable development

บทนำ

การเป็นอาสาสมัครนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากการเป็นคนมีจิตสาธารณะหรือจิตอาสา โดยจิตอาสาในประเทศไทยมักเป็นการให้ทานที่ทำให้เกิดความสุขทั้งแก่ผู้ให้และผู้รับ จิตที่เต็มไปด้วยความเมตตากรุณา ปรารถนาดีต่อผู้อื่น อยากรู้ให้เขาพ้นทุกข์ โดยไม่หวังประโยชน์สุขหรือผลตอบแทนให้แก่ตัวเอง เป็นจิตที่ทำความบริสุทธิ์ใจ อย่างไรก็ตาม คำว่า "จิตอาสา" ก็มีมิติในทางธรรมด้วยคือการให้เกิดจากความเมตตากรุณา การคิดถึงประโยชน์สุขของผู้อื่น ขณะเดียวกันก็เป็นการลดละตัวตน โดยนัยนี้ จิตอาสาจึงเป็นการปฏิบัติธรรมอย่างหนึ่งในมิติตาสนา (นวลน้อย ตรีรัตน์ และคณะ, 2559: ก) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อจิตสาธารณะมากที่สุด ได้แก่ การรับรู้ความสามารถของตน รองลงมาคือ เจตคติต่อจิตสำนึกสาธารณะ และการสนับสนุนทางสังคมจากมหาวิทยาลัย (สุคนธ์ธา เส็งเจริญ, 2556: 101)นอกจากนี้เจตคติที่

ดีต่อพฤติกรรมอาสาสมัครจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมอาสาสมัครมากที่สุด (สุพัฒนา บุญแก้ว, 2556: 143)และอาสาสมัครมักก่อให้เกิดการกระจายเศรษฐกิจไปสู่สังคมเนื่องจากกิจกรรมที่อาสาสมัครดำเนินการได้รับการสนับสนุนจากรัฐหรือหน่วยงานเอกชน อาสาสมัครจึงเป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายภาครัฐ และช่วยสร้างความเหนียวแน่นและความเข้มแข็งของชุมชน รวมทั้งเป็นการส่งเสริมความไว้วางใจระหว่างประชาชน ตลอดจนจนช่วยพัฒนาค่านิยมของควมมีน้ำหนึ่งน้ำใจเดียวกัน (ปิยากร หวังมหาพร, 2556: 15)

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) ซึ่งเป็นอาสาสมัครที่ปฏิบัติงานด้านต่างๆ ในชุมชนอยู่แล้ว เช่น อาสาสมัครสาธารณสุข อาสาสมัครต่อต้านยาเสพติด และอาสาสมัครคุมประพฤติ เป็นต้น โดยงานด้านการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีขอบเขตกว้างขวางเกี่ยวข้องกับประชาชนทุกกลุ่ม

(สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2556: 18) ทั้งนี้ อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีการกิจสำคัญสามประการ อันได้แก่ **ประการแรก** ซึ่เป้า เฝ้าระวัง เป็นการเสนอข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่ม เป้าหมายที่ประสบปัญหาและสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในชุมชนเพื่อนำไปสู่การดำเนินงานป้องกันและ แก้ไขปัญหาในพื้นที่โดยการสำรวจและรวบรวม ข้อมูลกลุ่มเป้าหมายและผู้รับบริการ การเฝ้าระวัง การส่งเสริมและแก้ไขปัญหาด้านสังคมเบื้องต้น และการรายงานสถานการณ์ทางสังคมของชุมชน **ประการที่สอง** เชื่อมกลุ่มเดิม เสริมสร้างกลุ่มใหม่ โดยจะเป็นผู้ทำหน้าที่ประสานการดำเนินงานกับ เครือข่ายในระดับชุมชนและนอกชุมชน ทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อร่วมกันในการดำเนินงาน และเป็น กลไกเชื่อมโยงการทำงานระหว่างภาครัฐกับท้องถิ่น โดยการประสานงาน การส่งต่อผู้รับบริการ และการ ให้ความร่วมมือสนับสนุนการปฏิบัติงานตามภารกิจ และ **ประการที่สาม** ร่วมใจทำแผนชุมชนโดยจะ เป็นผู้ผลักดันหรือกระตุ้นให้ชุมชนร่วมมือ ร่วมใจ กัน และระดมความคิด เพื่อจัดทำแผนของชุมชน ด้วยเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสงขลากับการพัฒนาชุมชน เนื่องจากจังหวัด สงขลา เป็นจังหวัดขนาดใหญ่ของภาคใต้ และมีผล งานที่เด่นชัดเป็นที่ประจักษ์ จนทำให้ประธานอาสา สมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดสงขลา ได้รับรางวัลอาสาสมัครพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ดีเด่นพิเศษ ประจำปี 2559 อันสามารถเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติงาน ของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ให้กับจังหวัดอื่น ซึ่งถือว่าเป็นกลไกในการ ทำงานที่เชื่อมร้อยบริการของกระทรวงการพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์สู่ระดับพื้นที่รวมทั้ง ยังเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาชุมชนอีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ใน การพัฒนาชุมชน

วิธีการศึกษา

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การ สัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกต แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เป็นเครื่องมือ รวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยมีเกณฑ์ที่ใช้ในการ คัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธี Snowball Technique และมีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 70 คน ได้แก่ คณะทำงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา จำนวน 36 คน และหัวหน้าส่วนราชการและเจ้าหน้าที่ที่ เกี่ยวข้องจากสำนักงานพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา จำนวน 2 คน จะใช้ วิธีการสนทนากลุ่ม ส่วนชาวบ้านผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 30 คน และนักวิชาการ จำนวน 2 คน ใช้วิธี การสัมภาษณ์เชิงลึกร่วมกับการศึกษาเอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มา วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและเขียนรายงานผลด้วยการ พรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

การศึกษาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความ มั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา กับการพัฒนา ชุมชน ผู้วิจัยจะนำเสนอความเป็นมาและโครงสร้าง การทำงาน บทบาทหน้าที่ของอาสาสมัครพัฒนา สังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ใน การปฏิบัติงาน และการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้ได้ แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและ ความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา อันจักส่งผล ต่อการปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น รายละเอียดมีดังนี้

รู้จักอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา

จังหวัดสงขลา แบ่งการปกครองออกเป็น 16 อำเภอ 127 ตำบล 987 หมู่บ้านซึ่งประชากรในแต่ละตำบลมีสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา มีอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา จำนวน 1,905 คน จัดตั้งเป็นชมรมอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน 144 องค์กร และขึ้นทะเบียนเป็นองค์กรสาธารณประโยชน์ ซึ่งเป็นกลไกในการดำเนินงานตามบทบาทภารกิจของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับจังหวัด (กอพม.จังหวัด) คณะอนุกรรมการส่งเสริมงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับอำเภอ (กอพม.อำเภอ) และคณะอนุกรรมการส่งเสริมงานอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ระดับตำบล (กอพม.ตำบล) เพื่อกำหนดกลไกโครงสร้างการดำเนินงานด้านอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ทั้งนี้ โครงสร้างกอพม. มีตั้งแต่ระดับตำบล ๑ ละ 15 คน คัดเลือกกันเองมาสู่ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด โดยมีประธานคณะทำงานระดับจังหวัด ซึ่งจะแบ่งพื้นที่รับผิดชอบออกเป็น 4 โซน โดยมอบหมายหน้าที่ให้ประธานโซนเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานโซนละ 4 อำเภอ เพื่อเป็นการกระจายอำนาจการบริหารจัดการของประธานคณะทำงานระดับจังหวัดไปสู่ประธานโซน ซึ่งในแต่ละปีนอกเหนือจากงบประมาณสำหรับจัดกิจกรรมหรือโครงการด้านสวัสดิการสังคมที่กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จัดสรรมาให้แล้ว สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา จะจัดสรรงบอุดหนุนช่วยเหลือผู้ประสบปัญหาทางสังคมให้อาสาสมัครแต่ละตำบลเป็นผู้สอบข้อมูลและลงเยี่ยมบ้าน เพื่อให้การสงเคราะห์

ช่วยเหลือเบื้องต้น ตำบลละ 2 รายๆละ 1,000 บาท รวมทั้งการประสานส่งต่อกลุ่มเป้าหมายหรือผู้รับบริการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูล ข่าวสารสิทธิ์ที่ประชาชนควรได้รับในพื้นที่ของตนเองผ่านประธานอำเภอ นำสู่ประธานโซน และเสนอคณะกรรมการระดับจังหวัดต่อไป

สรุปได้ว่า อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เป็นกลไกสำคัญระดับพื้นที่ ตั้งแต่ระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด รวมทั้งเป็นตัวแทนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ในการลงพื้นที่เพื่อช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายที่ยังไม่สามารถเข้าถึงบริการ โดยการประสานส่งต่อและการให้ข้อมูลสิทธิ์ที่ควรได้รับ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนสงขลา ต่อไป

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา กับการพัฒนาชุมชน

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เป็นกลไกสำคัญของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ในการเข้าไปสำรวจค้นหาและช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เช่น เด็กและเยาวชน สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ และผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น โดยการชี้เป้า ประสานและส่งต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของกลุ่มเป้าหมาย ตามบทบาทของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นั่นคือ ชี้เป้า เฝ้าระวัง เชื่อมกลุ่มเดิม เสริมสร้างกลุ่มใหม่ และร่วมใจทำแผนชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาชุมชน ดังนี้

ประการแรก ชี้เป้า เฝ้าระวัง อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ปฏิบัติหน้าที่ในการสำรวจข้อมูลสังเกตการณ์ ร่วมวงสนทนา และร่วมประชุมกับหน่วยงานระดับท้องถิ่น เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่แท้จริงของผู้ด้อยโอกาสในชุมชนและรวบรวมข้อมูล

โดยจัดทำเป็นแฟ้มข้อมูลและแยกประเภทตามกลุ่มเป้าหมาย เช่น เด็ก เยาวชน คนพิการ และผู้สูงอายุ เป็นต้น โดยจะทำเป็นสมุดบันทึกหรือจัดเก็บข้อมูลในระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลนั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสได้อย่างรวดเร็ว

ประการที่สอง เชื่อมกลุ่มเดิม เสริมสร้างกลุ่มใหม่ โดยเป็นแกนนำหลักในการขับเคลื่อนงานสวัสดิการสังคมในชุมชนรวบรวมข้อมูลและจัดทำทะเบียนเครือข่ายภายในและภายนอกชุมชน ประสานการปฏิบัติกับเครือข่ายภายในเพื่อขอรับการสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา หรือเข้าไปมีส่วนร่วมในภารกิจหรือกิจกรรมของเครือข่าย รวมทั้งประสานการปฏิบัติกับเครือข่ายภายนอก เพื่อขอรับการสนับสนุนการปฏิบัติภารกิจ ทั้งงบประมาณวัสดุและอุปกรณ์ บุคลากร และการบริการช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา โดยทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมประสานระหว่างผู้ขอรับบริการกับเครือข่ายที่มีบริการช่วยเหลือ

ประการที่สาม ร่วมใจทำแผนชุมชนโดยรวบรวมข้อมูลและจัดระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้องที่ได้จากภารกิจชี้เป้า เฝ้าระวัง ซึ่งสามารถบ่งชี้ระดับปัญหาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดทำแผนชุมชน ประสานหาแนวร่วมเพื่อรวบรวมและจัดระบบข้อมูลที่เกี่ยวข้อง และจัดทำรายงานข้อมูลเครือข่ายที่จะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน ตลอดจนผลักดันและส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการทำแผนชุมชน

สรุปได้ว่า อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เป็นกลไกสำคัญของสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ในการช่วยเหลือดูแลกลุ่มเป้าหมายของกระทรวง ทั้งเด็กและเยาวชน สตรี คนพิการ ผู้สูงอายุ และครอบครัว รวมทั้งการจัดทำแผนชุมชน อันจักทำให้ทราบถึงความต้องการภายในชุมชนที่จะต้องได้รับการตอบสนองได้เป็น

อย่างดี

การวิเคราะห์ SWOT การปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ซึ่งมีภารกิจอันได้แก่ ชี้เป้า เฝ้าระวัง เชื่อมกลุ่มเดิม เสริมสร้างกลุ่มใหม่ และร่วมใจทำแผนชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งทั้งนี้ การวิเคราะห์ SWOT ปรากฏผลดังนี้

จุดแข็ง ได้แก่ 1) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เป็นคนในพื้นที่ เป็นที่รู้จักของคนในชุมชน และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว โดยการเข้าไปพูดคุย เยี่ยมเยียน ให้คำปรึกษาแนะนำแก่กลุ่มเป้าหมาย ทำให้เข้าใจปัญหาและความต้องการของคนในชุมชน 2) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ปฏิบัติงานด้วยจิตอาสาไม่หวังสิ่งตอบแทน และ 3) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา มีการวางแผนการปฏิบัติงานและมีการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาช่วยเหลือ เช่น การประสานกับทางจังหวัดช่วยเหลืออุปกรณ์ การเกษตร เช่น เครื่องตัดหญ้า จอบ เสียม เพื่อรับจ้างตัดหญ้า เป็นอาชีพเสริม การประสานกับทางจังหวัดช่วยเหลือมอบอุปกรณ์การค้าขาย ทำให้มีรายได้พอเลี้ยงครอบครัว และการช่วยเหลือประสานให้เรียนหนังสือที่ กศน. เป็นต้น

จุดอ่อน ได้แก่ 1) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลาขาดทักษะในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ขาดการยอมรับจากคนในชุมชน 2) ขาดงบประมาณและเครื่องมือสนับสนุนในการปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ 3) ไม่มีสวัสดิการต่างๆ เช่น ค่าตอบแทน วัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงาน เป็นต้น สำหรับอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา และ 4) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา มีหลายบทบาทหน้าที่จึงอาจ

ทำให้ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้ไม่เต็มที่

โอกาส ได้แก่ 1) เป็นนโยบายรัฐ ตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ว่าด้วยอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ.2557 2) มีสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา (พมจ.สงขลา) เป็นหน่วยงานสนับสนุนการปฏิบัติงาน การจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพในด้านต่างๆ และ 3) มีการจัดประชุมประจำเดือนให้กับอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ รวมทั้งการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการต่างๆ ในระดับจังหวัด

อุปสรรค ได้แก่ 1) ไม่ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร และ 2) อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา มีอาชีพและครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบทำให้มีเวลาในการปฏิบัติงานน้อย

สรุปได้ว่า อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ยังคงขาดทักษะในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ขาดการยอมรับจากคนในชุมชน รวมทั้งไม่ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร กระนั้นก็ตามด้วยความที่อาสาสมัครดังกล่าวเป็นผู้มีจิตอาสา อีกทั้งยังมีสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เป็นพี่เลี้ยง ฉะนั้น หากสามารถจัดจุดอ่อนและลดอุปสรรคที่มีอยู่ รวมทั้งใช้ประโยชน์จากจุดแข็งและโอกาสที่คอยหนุนเสริมได้มากกว่าที่ผ่านมาแล้ว ย่อมช่วยให้สามารถขับเคลื่อนภารกิจได้อย่างมั่นคง อันจักนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนในที่สุด

แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา

จากการวิเคราะห์ SWOT ช่วยทำให้ทราบถึงจุดอ่อนและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลาได้อย่างชัดเจน เช่นนี้ สำนักงาน

พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ในฐานะที่เป็นหน่วยงานสนับสนุน จึงควรพัฒนาอาสาสมัครดังกล่าวด้วยการฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน และกำหนดทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจนรวมทั้งสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอตลอดจนสร้างการยอมรับและความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันจักช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ได้แก่ **ประการแรก** การกำหนดทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน **ประการที่สอง** การฝึกอบรมเพิ่มพูนทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน **ประการที่สาม** การสนับสนุนงบประมาณอย่างเพียงพอ และ **ประการที่สี่** การสร้างการยอมรับและความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สิ่งเหล่านี้ย่อมนำไปสู่การพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

การศึกษาอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลากับการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปรายผลและนำไปสู่ข้อเสนอแนะดังนี้

ประการแรก อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา มีจำนวน 1,905 คน กระจายอยู่ในระดับตำบล ระดับอำเภอ และระดับจังหวัด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ที่มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่นและมีจิตสำนึกในการพัฒนาชุมชนของตน ดังที่ ธีราพร ทองปัญญา และคณะ (2558: 484) ซึ่งระบุว่า เยาวชนมักมีจิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของตน สอดคล้องกับการศึกษาของศิวพร ละม้ายนิล (2557: 204-205) ซึ่งพบว่าอาสาสมัครดวงตามีความต้องการให้สังคมยอมรับในความสามารถของผู้มีดวงตามืดทั้งในเรื่องของการใช้ชีวิตและการเป็นผู้ทำประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม

ประการที่สอง อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ซึ่งมีภารกิจชี้เป้า เฝ้าระวัง เชื่อมกลุ่มเดิม เสริมสร้างกลุ่มใหม่ ร่วมใจทำแผนชุมชน ซึ่งคนในชุมชนยังเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน และการร่วมคิดร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ไม่มากนักสอดคล้องกับการศึกษาของยุทศศักดิ์ บัวแก้ว (2553: 112-113) ที่พบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนนั้นส่วนใหญ่เป็นปัญหาในด้านกรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รองลงมาคือ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลเช่นเดียวกับการศึกษาของเสมา ชังทอง (2551: 227) ซึ่งพบว่า การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชนเขตเทศบาลนครราชสีมาโดยภาพรวมแล้ว ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน โดยด้านที่ประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดคือ ด้านการเมือง รองลงมาคือ ด้านสังคม และด้านการบริหาร ตามลำดับ ซึ่งเป็นไปในแนวทางเดียวกับกับการศึกษาของ นิภา สิงห์รัตน์ (2552: 73) ที่พบว่า ครูในสถานศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอยู่ในระดับปานกลางโดยครูในสถานศึกษามีส่วนร่วมในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารอยู่ในระดับปานกลางเรียงลำดับจากคะแนนเฉลี่ยจากมากไปน้อยสามอันดับได้แก่ด้านการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชุมชนรองลงมาคือด้านการมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและด้านการมีส่วนร่วมคิดและวางแผน

ประการที่สาม อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ยังคงขาดทักษะในการปฏิบัติงาน จึงทำให้ขาดการยอมรับจากคนในชุมชน รวมทั้งไม่ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่ควร กระนั้นก็ตาม ด้วยความที่อาสาสมัครดังกล่าวเป็นผู้มีจิตอาสา อีกทั้งยังมีสำนักงานพัฒนาสังคมและ

ความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เป็นที่เลี้ยงจะนั้นหากสามารถจัดจุดอ่อนและลดอุปสรรคที่มีอยู่ รวมทั้งใช้ประโยชน์จากจุดแข็งและโอกาสที่คอยหนุนเสริมได้มากกว่าที่ผ่านมาแล้ว ย่อมช่วยให้สามารถขับเคลื่อนภารกิจได้อย่างมั่นคง

จากผลการวิเคราะห์ SWOT การปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา พบว่า มีจุดอ่อน ได้แก่ ขาดทักษะในการปฏิบัติงานและมีหลายบทบาทหน้าที่รวมทั้งขาดการยอมรับและความร่วมมือในการปฏิบัติงานจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน หากเป็นระดับองค์กรบริหารส่วนตำบลแล้ว อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา จะมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนน้อย ในทางตรงกันข้าม หากเป็นระดับเทศบาล ความสำคัญของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ก็จะเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากรูปแบบของเทศบาลซึ่งจำนวนสมาชิกสภาเทศบาลจะไม่ผูกโยงกับจำนวนหมู่บ้านดังนั้นบางหมู่บ้านอาจไม่มีสมาชิกสภาเทศบาลเป็นตัวแทน ทำให้ข้อมูลส่วนหนึ่งจึงต้องอาศัยอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา แต่ทั้งนี้ก็ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านศักยภาพ ความน่าเชื่อถือ เป็นองค์ประกอบด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ อภรณ์ ปะลาวัน (2553: 88) ที่พบว่า สตรีได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมกลุ่มหรือการพัฒนาอาชีพในระดับปานกลาง โดยได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากเพื่อนบ้านแบบปากต่อปาก จากผู้นำชุมชนหรือผู้ใหญ่บ้าน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ

สรุปได้ว่าอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เป็นคนในพื้นที่ที่มีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น มีบทบาทในการชี้เป้า เฝ้าระวัง การเชื่อมกลุ่มเดิม เสริมสร้างกลุ่มใหม่ และการร่วมใจทำแผนชุมชน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนโดยจะทำการสำรวจข้อมูลชุมชน ช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายให้เข้าถึงบริการของภาครัฐ และส่ง

เสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชนที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง

สรุป

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เริ่มตั้งแต่การสำรวจข้อมูล การช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมาย การประสานงานเครือข่าย และการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนรับรู้รับทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการในพื้นที่อย่างแท้จริงอันจักส่งผลให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นในครรลองของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

อาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมคิดร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ยังไม่มากนัก ดังนั้นจึงควรชี้แจงให้คนในชุมชนได้ตระหนักถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากการจัดทำแผนชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนาอย่างมีทิศทางยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาวิจัยประเมินผลการปฏิบัติงานของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดสงขลา เพื่อนำมาปรับปรุงและพัฒนาทักษะการปฏิบัติงานด้านพัฒนาสังคมให้มีประสิทธิภาพตามบทบาทหน้า อันจักทำให้เป็นที่ยอมรับของสังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ธีราพร ทองปัญญา, วีรฉัตรสุปัญญา, ประสงค์ ต้นพิชัย,และสันติ ศรีสวนแดง. (2558). "จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชน : กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพัฒนาชุมชนห้วยหมอนทอง". *วารสารเกษตรศาสตร์ (สังคม)*. 36(3): 483-497.
- นวนน้อย ตีร์รัตน์, เปรมใจ วังศิริไพศาล, กนกพรพรรณ อยู่ธา, อติศร เสมอแย้ม, ดาเรศ ชูศรี, สุภลักษณ์ กาญจนขุนดี, และปกรณ เลิศเสถียรชัย. (2559). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ "คุณธรรมในอาเซียน :จิตอาสาในอาเซียนภาคพื้นทวีป" *กรณีศึกษา : ประเทศไทย ลาว พม่า เวียดนาม และกัมพูชา*. กรุงเทพฯ: สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิภา สิงหารัตน์. (2552). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของครูในสถานศึกษาอำเภอแก่งหางแมวจังหวัดจันทบุรี*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี, จันทบุรี.
- ปิยากร หวังมหาพร. (2556). พัฒนาการเชิงนโยบายอาสาสมัครไทย: จากความมั่นคงสู่การพัฒนาสังคม. *วารสารวิชาการศรีปทุม ชลบุรี*, 10(2), 15-26.
- ยุทธศักดิ์ บัวแก้ว. (2553). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตอำเภออุตุจังหวัดอุดรธานี*(วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี: อุดรธานี.
- ศิวพร ละม้ายนิล. (2557). *ประสบการณ์ชีวิตการเป็นอาสาสมัครดวงตามีต : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา*. (ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: กรุงเทพฯ.
- สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. (2556). *รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาผลกระทบของการมีส่วนร่วมของอาสาสมัครพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.) และจิตอาสาต่อการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพฯ: ศูนย์บริการวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุคนธ์ธา เล็งเจริญ. (2556). *การวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกสาธารณะในนิสิตระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*. (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: กรุงเทพฯ.
- สุพัฒนา บุญแก้ว. (2556). *ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัครของอาสาสมัครในเขตกรุงเทพมหานคร*. (ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ: กรุงเทพฯ.
- เสมา ชั่งทอง. (2551). *การศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชุมชน เขตเทศบาลนครนครราชสีมา*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา: นครราชสีมา.
- อาภรณ์ ปะลาวัน. (2553). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของสตรีในเขตพื้นที่ตำบลเกตุรี อำเภอเมือง จังหวัดสตูล*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยรามคำแหง: กรุงเทพฯ.